

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Diplomová práce

Kam vede ta cesta?

BcA. Štěpánka Kotková

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Katedra výtvarného umění

Studijní program Výtvarná umění
Studijní obor Sochařství
Specializace Socha a prostor

Diplomová práce

Kam vede ta cesta?

BcA. Štěpánka Kotková

Vedoucí práce: Prof. akad. soch. Jiří Beránek
Katedra výtvarného umění
Fakulta designu a umění L. Sutnara
Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených
pramenů a literatury.

Plzeň, červenec 2016

.....

podpis autora

OBSAH

1	MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE	1
2	TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY	2
3	CÍL PRÁCE	4
4	NOVODOBÁ POUTNÍ CESTA	5
	4.1. Proces přípravy	5
	4.1.2. Hledání novodobé poutní cesty	5
	4.1.3. Příprava na novodobou poutní cestu	5
	4.2. Proces tvorby	8
	4.3. Popis díla	9
	4.3.1. Projekt Zaniklé a Ohrožené kostely	9
	4.3.2. Poutnictví	9
	4.3.3. Historie	10
	4.3.4. Současnost – Česká republika	12
	4.3.5. Novodobá poutní cesta	13
	4.3.6. Úryvky z deníku	14
	4.3.7. Údaje o průběhu trasy	15
	4.3.8. Seznam instalací v Zaniklých a ohrožených kostelech	16
5	LAND ARTOVÁ INSTALACE	17
	5.1. Proces přípravy	17
	5.1.1. Land artová instalace	17
	5.1.2. Hledání lokality na land artovou instalaci	17
	5.1.3. Hledání materiálu na land artovou instalaci	19
	5.1.4. Hledání financí na land artovou instalaci	20
	5.2. Proces tvorby	21
	5.3. Technologická specifika	23
	5.4. Popis díla	24
	5.4.1. Land art	24
6	PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR	26
7	SILNÉ STRÁNKY	27
8	SLABÉ STRÁNKY	27
9	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	28
	A) Knižní a periodická literatura	28
	B) Internetové zdroje	29
10	RESUMÉ	30
11	SEZNAM PŘÍLOH	31

1 MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE

Během šesti let studia na Fakultě designu a umění Ladislava Sutnara, pod vedením prof. Jiřího Beránka v ateliéru Socha a prostor, prošla moje tvorba znatelnou proměnou, ať už se jednalo o výběr materiálů nebo umělecké zaměření. Začínala jsem klasicky jako většina spolužáků u figurálního sochařství. Na počátcích jsem po většinu času pracovala s hlinou a sádrou. Na rozdíl od mých vrstevníků jsem ale neměla ze střední školy žádné zkušenosti s dalšími materiály (jako např. dřevo nebo kámen) a musela jsem se vše učit od začátku.

Právě díky ateliéru prof. Jiřího Beránka a projektu Zaniklé a ohrožené kostely zaštitěného Plzní Evropským hlavním městem kultury 2015 jsem se dostala k tvorbě site-specific instalací. V rámci tohoto projektu jsem vytvořila bakalářskou práci v kostele Jména panny Marie v Otíně u Plané, kterou považuji ve své tvorbě za důležitý mezník. Jednalo se o moji první abstraktní práci, která byla tvořena přímo na místě a neměla dopředu jasně daný výsledný tvar. V kostele jsem pracovala cca 2 měsíce, během kterých jsem kromě tvorby samotné prožívala i (původně nezamýšlenou) formu meditace a duchovní očistu. Nejtěžší na celé práci totiž nebylo vytvořit dílo jako takové, ale vydržet po delší dobu 'sama se sebou' a s minimálním kontaktem s okolním světem, což byla pro mě osobně největší zkušenost.

Na tuto práci jsem později navázala další instalací v rámci projektu Zaniklé a ohrožené kostely a to v kapli Nejsvětější Trojice v Novém Čestíně u Klatov, kde jsem do prostoru zavěsila rybářské sítě, které byly protnuty silonovými lanky vycházejícími z oltáře.

V současné době mám 3 hlavní linie tvorby, které reflektují a navazují na historii a místní kulturu - site-specific instalace, symboly a šperky. Jedná se převážně o díla nefigurativního charakteru.

V průběhu celého mého studia, zejména magisterského, se neustále pohybuji kolem tématu Zaniklých a ohrožených kostelů a ve své diplomové práci bych na tento projekt ráda navázala a sjednotila jej. Přesto by se měla od mé dosavadní práce lišit - poprvé se bude jednat o land artovou instalaci a částečně i performance.

2 TÉMA A DŮVOD VOLBY

Mým záměrem je vytvořit novodobou poutní cestu po opuštěných kostelech Plzeňského kraje, ve kterých jsme jako studenti ateliéru Socha a prostor zrealizovali od roku 2012 do roku 2015 dvanáct sochařských instalací v rámci projektu Zaniklé a ohrožené kostely, který byl zařazen do Plzně - Evropským hlavním městem kultury 2015.

Jako velký nedostatek celého projektu zaniklých kostelů považuji fakt, že ani v současné době, kdy projekt je již více než půl roku ukončen, neexistují žádné dohledatelné zaštitující webové stránky projektu (již pár měsíců sice jedna taková webová stránka školy existuje¹, ta se ale přes internetový vyhledávač po zadání klíčových slov ‚Fakulta designu a umění‘ a ‚land art‘ nevyhledá). Potenciální zájemce o shlednutí instalací je odkázán na jednotlivé zprávy odkazující pouze na jednotlivá díla a neexistuje ani žádná obšírnější zpráva mapující tuto tvorbu za delší než roční období. Tuto skutečnost potvrzují i internetové vyhledávače. Jedinou výjimkou je zpráva z května 2016, která se zmiňuje o představení připravované publikace Specific LandArt², ve které je uveden alespoň výčet realizovaných instalací. Vyhledat si, které instalace co znamenají, případně jejich fotografie, už člověk musí sám, což je z vlastní zkušenosti velmi obtížné i pro zainteresovanou osobu.

Ráda bych proto svou Cestou projekt sjednotila a více přiblížila veřejnosti. Téma ‚*Kam vede ta cesta?*‘ bylo tedy jasnou volbou. Nejenom, že vyhovuje mému konceptu doslovně - hledání poutní cesty, její vytváření a následné projití, ale i filozoficky - otázku ‚Kam vede ta cesta?‘ chápu jako podnět k zamyšlení se nad směřováním životní cesty. Nacházím se v okamžiku životního zlomu - etapa studií končí, pomalu začíná ‚tvrdá realita‘. Školní rozvrh, tvorba na zadaná témata a úkoly, termíny odevzdání, týdenní konzultace s profesorem, klauzurní výstavy každý půlrok, atd. To všechno jsou věci, které člověka nutí na projektech neustále pracovat. Co ale nastane potom, když tyto podněty zmizí? Jak zvládnout obrovskou tíhu nejistoty, do které se po ukončení školy řítíme? Na běžném

¹ <https://fdu.zcu.cz/landart/>

² <https://fdu.zcu.cz/cz/1416-specific-landart>

pracovním trhu jsme v podstatě ve velmi znevýhodněné pozici. Jak se uživit a přitom se nezaprodát?

To jsou asi nejpalčivější otázky, které jak pevně věřím netrápí jen mě.

3 CÍL PRÁCE

Mým cílem je:

- vytvořit novodobou poutní cestu po Zaniklých a ohrožených kostelech v Plzeňském kraji, která bude určena zejména pro pěší turisty a cyklisty,
- připojit k trase i další zajímavé lokality, které s projektem Zaniklé a ohrožené kostely významově souvisí,
- vytipovanou poutní trasu projít a vést si denní záznam (facebook, deník),
- vytvořit spojnice tam, kde mezi jednotlivými instalacemi v Zaniklých a ohrožených kostelech vznikají na trase mezi kostely ‚hluchá‘ místa. Těmito spojnici budou instalace, jejichž společným jmenovatelem je KRUH. První instalace bude vytvořena u Horšovského Týna a bude tvořena z 12 modifikovaných křížů, které tvoří soustava kulatin,
- na základě výše uvedených akcí více zpřístupnit a přiblížit projekt Zaniklé a ohrožené kostely a představit jej jako celek.

Výše uvedený výčet věcí jistě přesáhne ve své výsledné podobě časový horizont diplomové práce. Jedná se o dlouhodobý projekt, u kterého není výsledná podoba zatím zcela známá. A možná ani nikdy nebude. Land artové instalace vyplňující ‚hluchá místa‘ mohou v podstatě neomezeně přibývat a kumulovat se na trase mezi kostely a stejně tak mohou i přibývat instalace v dalších zapomenutých kostelech Plzeňského kraje. Trasa se tak může v průběhu času neomezeně měnit.

Ve své diplomové práci budu popisovat 2 z výše uvedených bodů:

- vytvoření novodobé poutní cesty,
- realizace spojice mezi kostely – land artové instalace u Horšovského Týna.

4 NOVODOBÁ POUTNÍ CESTA

4.1. Proces přípravy

4.1.2. Hledání novodobé poutní cesty

Cestu po Zaniklých a ohrožených kostelech jsem plánovala ve spolupráci s Klubem českých turistů Plzeňského kraje³, Místní akční skupinou Český Západ⁴ a Plzeňskou diecézí⁵. Cesta je z velké většiny vedena po turistických značkách a táhne se od severu Plzeňského kraje přes Manětín, Planou, Tachov, Přimdu až na jih přes Horšovský Týn, Klatovy, a zakončená je v Dešenici u Nýrska.

Trasu jsem se, na základě doporučení od Klubu českých turistů, snažila vést tak, aby měl poutník na konci dne možnost ubytování, či přesunu hromadnou dopravou do většího města a aby alespoň jedenkrát za den narazil na obchod, kde by mohl doplnit zásoby na další cestu.

Mým záměrem je vytvořit trasu, která by vedla nejen po Zaniklých a ohrožených kostelech, ale také po ostatních místech, která s tímto tématem významově souvisí - další zničené kostely a kaple, ale i hrady, zámky, mlýny, hřbitovy, atd. Místa, která utvářela dějiny svého okolí, formovala prostředí a společnost kolem sebe a v současné době či nedávné minulosti čelila zániku. Tyto lokality jsem si vytipovala na mapě a z internetových zdrojů. Další návrhy jsem získala od výše zmíněných institucí, přičemž nejvíce mi v tomto směru byly nápomocné Místní akční skupiny Český západ.

4.1.3. Příprava na novodobou poutní cestu⁶

Předběžnou podobu trasy jsem připravovala přibližně 2 týdny. Kromě vytipování trasy na mapě a připojení dalších souvisejících lokalit bylo mým záměrem cestu zároveň projít a vyzkoušet si ji tak v praxi. Trasa, kterou jsem si na začátku vytipovala, byla dlouhá 322 kilometrů a chůzí by trvala minimálně 14 dní. Předpokládala jsem, že většinu času půjdu sama a některé noci strávím venku. Z důvodu bezpečnosti a zejména klidu mé rodiny (respektive otce) jsem si mimo základní vybavení s sebou sbalila i plynovou pistoli, pepřový sprej a GPS

³ <http://www.plzenskykraj.kct.cz/>

⁴ <http://www.mascz.cz/>

⁵ <http://www.bip.cz/>

⁶ Příloha 12

lokátor. Za plynovou pistoli a GPS lokátor s SOS tlačítkem jsem byla ve výsledku opravdu ráda, přestože jsem je naštěstí nemusela ani jednou použít. Ocenila jsem je zejména při přespávání na neznámých místech, kde mi jejich přítomnost dodávala klidu.

Paradoxně nejnáročnější úkol z celých příprav byl výběr otevřené obuvi, neboť nejsem příznivcem trekingové módy. Boty jsem si koupila až den před odjezdem. A právě dlouhé hledání se mi nakonec vymstilo.

Před cestou jsem udržovala svoji fyzickou kondici obvyklou rutinou, alespoň 2x týdně jsem vytrvalostně sportovala.

Seznam věcí na 14 dní:

krosna první 3 dny, potom výměna za cyklo brašny	stan vyřazen ihned 1.den kvůli váze, nahrazen 2 pytlí na suť	spacák	karimatka	ešus po vyřazení vaříče si nechávám pouze 1 misku ešusu
vaříč+bomby vyřazeno ihned 1.den kvůli váze	přibory 2x plastové, oboustranné	oblečení 2x tílko, 1x tričko, 2x dl.rukáv, 1x legíny, 1x kalhoty, 1x kraťasy, 1x větrovka, 1x fleecce, 3x ponožky a spodní prádlo	boty 2x -> tenisky & sandále	2x mobil + nabíječka 1x 'cihla' Nokia 1x smartphone HTC
peníze za 12 dní utraceno cca 2900 Kč	švýcarský nůž	mapy 6x 1:50 000 Povodí Střely; Slavkovský les a Mariánské lázně; Český les sever; Český les jih; Přešticko; Šumava Železnorudsko	plavky vyřazeno, zůstal jen horní díl, nakonec ale stejně nepoužit	jídlo
pláštěnku	čepici první 3 dny, pak výměna za helmu	čepice vyřazeno kvůli váze	lékárničku	2x baterka + čelovka stačilo by pouze 1 z toho
sluneční brýle	drogerie	repelent sprej vyřazen kvůli váze, zůstal jen repelentní náramek	KPZ provázek, šitíčko, sirky, zapalovač	prášek na praní
plynová pistole	nafukovací polštář vyřazen po 2 dnech	pepřový sprej	lovecký nůž určený zejména na obranu, vyřazen kvůli váze	hadřík na cokoli
powerbanku + nabíječku (4x, stačila by 1)	ručník	foťák zrcadlovka vyřazena kvůli váze, nahrazena jednorázovým fotoaparátem	sluchátka vyřazeno	zámek na stan vyřazeno kvůli váze
+cyklo brašny	+helma	+pumpička na kolo	+náhradní duše	GPS lokátor

4.2. Proces tvorby

„Chodíce po některých cestách máme pocit, že klademe nohy do smazaných šlépějí těch, kteří tudy šli před staletími,“⁷

Novodobou poutní cestu jsem podnikla v termínu 25.5. - 5.6.2016. Vyrázila jsem o den později, než jsem měla původně v plánu kvůli nepřízní počasí - na západě Čech hrozily přívalové deště. Po celou dobu trasy jsem si vedla deník a zároveň jsem denně nejzajímavější postřehy a fotky dávala na svoji uměleckou facebookovou stránku: www.facebook.com/sstekot .

Druhý den jsem kvůli nové, neobnošené obuvi dostala zánět levé nohy. Ano, to jsou ty nové trekingové sandále, které jsem si koupila den před odjezdem. Hlavně, že mi sluší... Nemohla jsem došlápnout na patu a chvíli to vypadalo, že budu muset svoji cestu skončit úplně. Situace se o něco zlepšila, když jsem nohy vyměnila za kolo a procestovala tak zbytek trasy. I přesto jsem se snažila dodržet naplánovanou trasu a čas od času jsem cyklostezku vyměnila za o něco (pro cyklistu) dobrodružnější turistickou cestu. Pěší trasa ale nebyla vždy sjízdná a několikrát se stalo, že jsem se musela vrátit zpět.

⁷ ČEP, Jan. *Poutník na zemi*. Vyd. 1. Brno: Proglas, 1998, 292 s. ISBN 80-902146-3-0.

4.3. Popis díla

„Člověk se přece potřebuje také zastavit, rozhlédnout a vnímat nevšednost i obyčejných věcí. Člověk se přece potřebuje „vznést“ nad sebe sama, pochopit význam cest, chodníků a pěšin, smysl obydlí a hemžení měst. Nic z toho, co bylo postaveno našimi předky, nebylo bezdůvodné a náš projekt to chce dokázat. Už při pouhém vztyčení tyče na místě ruiny kaple či kostela zjistíme vždy genialitu, s jakou bylo určeno. Samotný příchod k takto nalezeným místům je zpravidla určen stromořadím, kamenným valem, nebo jiným významným krajinným útvarem. A tak se pomalu vnořujeme pod kůži krajiny a chápeme ji tak, jak by se měla uchovat, nebo obnovit. Ano, znovu vyšlapaná stezka je záslužný čin, vede-li k plnosti života.“⁸

4.3.1. Projekt Zaniklé a Ohrožené kostely

V rámci projektu Zaniklé a ohrožené kostely vzniklo v letech 2012 až 2015 13 instalací v opuštěných kostelech Plzeňského kraje. Instalace byly vytvořeny ateliérem Socha a prostor prof. Jiřího Beránka a celý projekt byl zaštitěn Plzní - Evropským hlavním městem kultury 2015 a Plzeňským krajem.

„Cílem projektu nebyla rekonstrukce opuštěných sakrálních objektů v pohraničí, ale právě upozornění na celou problematiku. Smyslem tvorby v téměř rozpadlých objektech je poukázat na paměť těchto míst, která si udržela svou vnitřní sílu, přestože je od nich odvrácena pozornost dnešní společnosti.“⁹

4.3.2. Poutnictví

Poutník byl (a je) člověk, který se rozhodne následovat Krista v jeho strastích a chudobě zejména za účelem sebepoznání, očištění od hříchů, či uzdravení různých chorob. To jsou většinou jedny z nejčastějších (a neposledních) důvodů vydání se na cestu. Na cestě poutníka čekala v minulosti mnohá nebezpečství. Ať už to byly hory, řeky, divoká zvířata, nebo lupiči, vrazi, tak třeba i různá onemocnění. Poutníci si proto před cestou dali dohromady své osobní věci a sepsali poslední vůli. Na cestě (zejména té

⁸ Specific landart. *Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni* [online]. Plzeň: prof. akad. soch. Jiří Beránek, 2016 [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: <https://fdu.zcu.cz/cz/1416-specific-landart>

⁹ O výstavě. *Ex situ* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: <http://exsitu.wix.com/exsitu#!o-vystave/c24vq>

svatojakubské) jim byly po předložení poutního průkazu k dispozici speciální ubytovny a hospicy. Neposkytnout přístřeší nebo pohostinství poutníkovi bylo považováno téměř za hřích.

Pouť je předobrazem cesty ke spáse. Člověk nenapodobuje poutí jen předky, ale díky fyzické oběti (zátěži) a překonávání nepohodlí se obětuje, čímž se podle některých stává vnímavějším k duchovním prožitkům a kontaktu s Bohem. Patronem poutníků je apoštol Jakub starší, jehož odění a výstroj se stalo typovým oděním všech poutníků - pláštěnka do deště, nebo plášť s kapucí a široký klobouk (s poutnickým znamením) a pořádné boty.¹⁰¹¹

Úzce s poutnictvím a putováním souvisí i barokní kompozice krajiny - kostely se stavěly a zasazovaly do krajiny s ohledem na to, jak budou na poutníka působit.

4.3.3. Historie

Historie poutí a putování sahají do dávné minulosti. Zmínky o nich se objevují už ve Starém zákoně. První historicky doloženou postavou byl Abraham, který putoval do země zaslíbené, nicméně poutní místa jsou přítomna ve všech velkých náboženstvích. Islám má Hadžd (arabský výraz pro pouť) do Mekky, v Řecku byl významným poutním místem Apollonův chrám v Delfách, v Římě Aeskulapova svatyně na Tiberském ostrově a pro křesťany a židy je jedním z nejvýznamnějších poutních míst Země zaslíbená - Jeruzalém.

Častým cílem poutních cest jsou místa, kde se podle legendy stal zázrak, dále jimi jsou pohřebiště zakladatelů víry a světců (ať už skutečná nebo pouze domnělá), sídla božstev nebo místa, kde jsou uloženy zvlášť posvátné kultovní předměty (např. dřevo kříže v Jeruzalémě) apod. Pouť, zejména ta křesťanská je spojena s různými rituály, symbolickými akty a zvláštními modlitbami (cvičení v odříkání, bosonohost na znamení pokory, políbení a dotyky kultovních předmětů, přinášení darů a obětí, podlézání sarkofágů, očistné mytí). Poutníci měli (a často stále mají) vystavené speciální pasy, které jim po předložení zajistily

¹⁰ Putování, poutnictví a poutníci. *ULTREIA* [online]. Praha [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: <http://www.ultreia.cz/svatojakubska-cesta/historie/putovani-poutnictvi-a-poutnici>

¹¹ BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5.

ve městech ubytování a do kterých dostávaly v průběhu cesty razítka potvrzující jejich pouť.

Náboženské aktivity se značně zvýšily přibližně kolem roku 950. Budovaly se sakrální stavby, prudce vzrostla popularita náboženských poutí, atd. Lidé byli přesvědčeni, že v roce 1000 n.l. nastane konec světa. Když se nic nestalo, určilo se že správné datum je rok 1033 - tedy 1000 let po Kristově smrti.

Proti poutím byl například koncem 4. století sv. Jeroným – Boha lze přece vzývat na kterémkoliv místě. Větší utlumení pak přišlo v době reformace, kdy byly poutě zakázány.¹²¹³

Mezi nejvýznamnější poutní cesty v Evropě patří bezesporu Santiago de Compostela, která je lemována velkými poutnickými chrámy. Cílem poutě jsou ostatky svatého Jakuba Staršího (který se ve španělštině jmenuje Santiago), které jsou uloženy v katedrále v Compostele. První doloženou pouť do Santiaga vykonal roku 951 francouzský biskup z Le Puy. Postupně byly podél cesty vztyčovány orientační kameny, kamenné kříže, boží muka a kaple, kostely a kláštery, poskytující poutníkům azyl. Hlavním symbolem cesty je mušle a žlutá šipka.

Na českém území se celou původní trasu svatojakubské cesty nepodařilo přesně určit, částečně je vytyčena kostely zasvěcené svatému Jakubovi. V Praze je to např. od 13. století chrám sv. Jakuba na Starém Městě. Českou republikou v současné době vedou 2 větve - severní a jižní, které vyznačil klub českých turistů. Mezi další poutní místa v Evropě patří například Tours a Chartres ve Francii, Czestochowa v Polsku, nebo Cáchy, Kolín nad Rýnem a Trevír v Německu.¹⁴

Ne všichni ale mohli cestovat do dalekých zemí, a proto vznikala i snadněji dosažitelná regionální poutní místa - křížové cesty. Jedním z prvních, který nechal ve své diecézi postavit repliku Božího hrobu, byl biskup z Bologne, svatý

¹² BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika)*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5.

¹³ Putování, poutnictví a poutníci. *ULTREIA* [online]. Praha [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: <http://www.ultreia.cz/svatojakubska-cesta/historie/putovani-poutnictvi-a-poutnici>

¹⁴ Svatojakubská cesta. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2016 [cit. 2016-07-25]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Svatojakubsk%C3%A1_cesta

Petronius. Kromě napodobeniny Božího hrobu nechyběla ani hora Golgota a další místa. Po něm stavěli repliky i na dalších místech.¹⁵

4.3.4. Současnost – Česká republika

‘Poutní místa v Čechách jsou dnes navštěvovaná věřícími křesťany i nevěřícími. První přitahuje hlavně nezměrná Boží láska k člověku, druhé umělecké hodnoty těchto míst a zklidnění v dnešním uspěchaném životě. Všechny však by mělo spojovat vědomí sounáležitosti, úcta k odkazu předků a zodpovědnost za budoucnost národa.’ (Zdeněk Boháč) ¹⁶

Mezi nejvýznamnější poutní cesty Evropy patří například Via Nova, která má celkem 250 kilometrů a vede z Vilshofenu do Příbrami, z čehož 120 kilometrů vede německou částí a 130 kilometrů přes Čechy. Tato cesta, podobně jako ta moje, nemá vyhraněný cíl (na rozdíl právě od svatojakubské cesty). Hlavní je vlastní podstata putování - ‘už sama cesta je cíl’.¹⁷

Další poutní cestou je trasa ze Svatého Hostýna do Velehradu, která je dlouhá 62 kilometrů a dá se procházet přes 25 míst v obou směrech.

Jedna z nejmladších je Skokovská stezka, založená roku 2010, která spojuje klášter v Teplé se slavným poutním místem ve Skocích u Žlutic. Cesta byla založena na záchranu Skokovského kostela, kde byl od začátku 18.století každý rok uctíván poutníky zázračný dobrotivý obraz Panny Marie Pomocnice, lidově „Panenka Skákavá“. Stejně jako moje cesta, je Skokovská stezka určena nejen věřícím, ale všem, kdo se chtějí seznámit se zajímavými a málo známými místy v regionu.¹⁸ Dokonce máme společnou i část trasy, a to z Nežichova až do Dobré Vody.

¹⁵ BALEKA, Jan. Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika). Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0609-5.

¹⁶ KRČMÁŘ, Luděk. *Putování je IN: poutní místa a místa zvláštní zbožnosti plzeňské diecéze*. Plzeň: Biskupství plzeňské, 2012. ISBN 978-80-260-3827-6.

¹⁷ Když se řekne Via Nova. *Via Nova: Evropská poutní cesta* [online]. Stachy: RRA Šumava a Karel Viták, 2010 [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: http://www.poutnicesta-vianova.cz/kdyz_se_rekne.php

¹⁸ Skokovská stezka. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-07-23]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Skokovsk%C3%A1_stezka

4.3.5. Novodobá poutní cesta

„Cesta po zanikajících kostelích západních Čech by mohla být cestou poutnickou, poutí za pochopením umělecké tvorby, za pochopením zakotvení lidského života, cestou za sebou samým. Ne náhodou byly k uměleckým intervencím zvoleny většinou kostely, které byly kostely poutními.“¹⁹

Novodobá poutní cesta, kterou vytvářím v rámci své diplomové práce propojuje 13 Zaniklých a ohrožených kostelů, ve kterých od roku 2012 do roku 2015 vzniklo 12 sochařských instalací a jedna zvuková performance. Trasa má ve výsledku 364 kilometrů a vede v půlkruhu kolem Plzně - přes Manětín, Planou, Tachov, Horšovský Týn, Klatovy až k Nýrsku. Kromě putování po instalacích propojuje i další zajímavá místa, která s tématem Zaniklých kostelů významově souvisí. Nabízí tak divákovi nejen kulturní a náboženský zážitek, ale hlavně zamyšlení nad tím, co s místy, která odehrála důležitou roli v naší historii a v současné době pro ně není využití.²⁰

Mým záměrem je zejména přestavit projekt Zaniklé a ohrožené kostely jako celek a více ho přiblížit veřejnosti. Trasa je přístupná všem a nezáleží, jestli si chcete cestu projít z důvodů náboženských, čistě sportovních nebo se chcete jen tak projít po krajině a poznat nová místa. Není ani nutné projít ji celou. Kdekolí se může začít a skončit. Jednotlivá místa fungují jak samostatně, tak v celku. Důležité je povědomí o tom, že je v okolí Plzně více instalací v opuštěných kostelech a dalších zajímavých míst, která stojí za návštěvu a zamyšlení.

Trasa není a zatím nebude značená samostatnými turistickými značkami (jako je například značená cesta do Santiaga). S Klubem českých turistů jsme se shodli na tom, že při takové délce trasy by byla jednak nesmírně náročná údržba značení a navíc je zde vysoká pravděpodobnost, že se v průběhu let trasa změní (mohou vzniknout nové instalace, či se přidat další zajímavá místa). Trasa bude uveřejněna pouze online, aby se pružněji přizpůsobovala aktuální situaci.

V rámci své diplomové práce jsem vytvořila i několik návrhů znaků, které by mohly být použity jako symbol pro Novodobou poutní cestu. Jedná se

¹⁹ *Specific LandArt: Ateliér profesora Jiřího Beránka : Plzeň 2015 - Evropské hlavní město kultury : Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2015. ISBN 978-80-261-0561-9.*

²⁰ Příloha 11

o kombinace základního symbolu použitého v land artové instalaci u Horšovského Týna a křížů. Tyto znaky slouží pouze jako návrh, který je možné v případě potřeby v budoucnu použít.²¹

Trasu jsem prošla a projela povětšinou sama. Jak bylo zmíněno výše, trvalo mi to 12 dní, během kterých jsem přespávala na farách, místních komunitních centrech nebo penzionech.²² Během cesty jsem se seznámila se spoustou lidí, kteří z různých důvodů opravili, zrekonstruovali či zprovoznili opuštěná místa a dávají jim nový smysl, případně pořádají kulturní akce na oživení zapomenutých míst apod.

Článek o mé poutní cestě a záznam z rozhovoru na Českém rozhlase Plzeň můžete vidět a slyšet zde:

http://m.rozhlas.cz/plzen/nasihoste/_zprava/studentka-vytycila-trasu-po-zanikajicich-kostelech-v-plzenskem-kraji--1625846 .

Další informace z cesty a fotografie jsem denně zveřejňovala na svém facebookovém profilu: <https://www.facebook.com/sstekot> .

4.3.6. Úryvky z deníku

K Málkovský Apoleně to frajersky zkouším po zelené. Docela to jde. Apolena je krásná. Po ní se vydám směrem na Třemešné, znovu zkouším turistickou zelenou. Tentokrát se mi ta frajeřina ale málem nevyplatí. Cesta není už vůbec cyklo friendly. Kolo musím vést. Teda jen do té doby, než v dálce uslyším dunivé zvuky. Chvilí marně doufám, že tu mají v okolí lom na kámen. Zanedlouho jsem si ale jistá, že je to bouřka. A že bude pořádná. Jsem uprostřed lesa, kde jsou čerstvě popadané vysoké stromy (evidentně z předchozí bouřky). Vrátit se nemůžu. Bouřka se blíží. Po asi kilometru narážím na problém. Cesta končí. Kolem jenom krávy. A les. Chvilku stresu vystřídá úleva, když zjistím, že zelená pokračuje za ohradníkem. Přervat naložené kolo za drát je docela výkon, ale nakonec se podaří. Další kilometr mě čeká super blátivá cesta s mokřými kameny, ale i tu nakonec prosvištím a dorazím do Třemešné. Vypadá to, že mě bouřka nakonec obejde, tak ještě zajedu k pozůstatkům kostela Panny Marie. Jsou tu jen zakonzervované základy. A vedle stojí nový altán, tak 3,5 metru na

²¹ Příloha 15

²² Příloha 13 a 14

šířku. Počkám tu. Bud' to ta bouřka obejde, nebo se přičene a já tu budu v bezpečí.

Prdlajz.

Přihnala se a byla mega. Voda lítala vodorovně. Žádná střecha mě neochránila. Batoh na kole jsem přikryla igelítem na suť a sama jsem byla v pláštěnce. Stejně durch....

...Na faře spím v konferenční místnosti. Vedle v pokoji je ubytovaná pani restaurátorka, která ve starém klášteře spravuje sochy. Je trochu moc hype. Hodně si jede extrémní křesťanskou ideologii a ještě víc to tlačí do ostatních.

Potřebuju se umejt. A farář nepouští horkou vodu. Šetří. Nechávám vařit vždy 1,5 litru ve varné konvici a leju to do vany. Takhle to udělám tak 5 - 6 krát, zatímco mi restaurátorka čte z Bible. 5 konvic udělá na spodku vany tak 6 centimetrů a jsem ráda. Voda chladne dřív, než se uvaří nová várka. Koupu se ve studený louži.

4.3.7. Údaje o průběhu trasy

pěšky

DEN 1. 26 km Otěvěky → Manětín

DEN 2. 30 km Manětín → Dobrá Voda

DEN 3. 10 km Dobrá Voda → Úterý

DEN 4. 0 KM odnikud nikam

dále na kole

DEN 5. 40 km Úterý -> Bezručice → Krasíkov → Lestkov → Konstantinovy Lázně

DEN 6. 32 km Lestkov → Planá

DEN 7. 20 km Planá → Tachov

DEN 8. 39 km Tachov → Pořejov → Málkov → Bělá n.Radbuzou

DEN 9. 33 km Bělá n.Radbuzou → Hora sv.Václava → Horšovský Týn

DEN 10. 33 km Horšovský Týn → Všekary → Srbice

DEN 11. 34 km Srbice → Klatovy

DEN 12. 45 km Klatovy → Nový Čestín → Loreta → Děpoltice → Nýrsko

4.3.8. Seznam instalací v Zaniklých a ohrožených kostelech

2012

Štěpánka Kotková (Má mysl, kostel Panny Marie, **Otín**)

Jakub Hadrava (Věřící, kostel sv. Jiří, **Luková**)

Veronika Konturová (Světlo, kostel sv. Barbory, **Všekary**)

Vojtěch Soukup (Křížová cesta, kostel sv. Blažeje, **Branišov**)

2013

Kristýna Kužvartová (Kapka aneb hladina hloubky, kostel sv. Jana Nepomuckého, **Loreta**)

František Dvořák (Svatý Bartoloměj, **Porejov**)

2014

Jiří Beránek (Prorůstání, **Srbice**)

Jakub Orava (Proud času, kostel sv. Václava, **Hora sv. Václava**)

Štěpánka Kotková (Modlitby, kostel Nejsvětější Trojice, **Nový Čestín**)

Monika Hrachová (Lidská krajina, **Děpoltice**)

2015

Benedikt Tolar (Soustředění, kostel sv. Máří Magdaleny, **Krasíkov**),

Jakub Hadrava (Oltář Nejsvětější Trojice, kostel Nejsvětější Trojice, **Otěvěky**)

5 LAND ARTOVÁ INSTALACE

5.1. Proces přípravy

5.1.1. Land artová instalace

O vyplnění hluchých míst land artovými instalacemi na trase po Zaniklých a ohrožených kostelech jsem přemýšlela již delší dobu. Kruh jako symbol, spojující všechny land artové instalace, které v budoucnu na trase vzniknou, byl jasnou volbou od začátku. Chtěla jsem jím korunovat vybrané místo, pokud možno kopec a dodat mu tak na duchovní moci. Dokonce jsem měla místo už dopředu vybrané. Byl to neobvyklý kamenný vrch uprostřed lesa u Domaslavi.²³ Les byl zvlněný a vyzařovala z něj zvláštní síla. Připomnělo mi to Cílkova slova o posvátné krajině:

„Charakteristickým rysem duchovních krajin je to, že pocity, které v nás vzbuzují, jsou do značné míry jedinečné a neopakovatelné, a dají se tedy prožít jen na jednom určitém místě či v obvykle menší oblasti. S touto neopakovatelností je pevně spjat fenomén poutnictví. Na určitá místa je nezbytné putovat, protože celkové působení daného místa si nelze představit předem, a to ani poučenou četbou. Jde o něco podobného, jako dívat se na reprodukci obrazu nebo na obraz samotný.“²⁴

Nejprve jsem chtěla vytvořit kolem kopce levitující trnovou korunu, později jsem ale svůj záměr změnila a použila znaky, které připomínají muže vzpínající ruce k nebesům.²⁵

5.1.2. Hledání lokality na land artovou instalaci

Bohužel jsem zanedlouho po prezentaci svého návrhu musela lokalitu u Domaslavi zavrhnout. Nedaleko odtud – v Krasíkově začal vytvářet instalaci v opuštěném kostele náš asistent Benedikt Tolar a vyplnil tak hluché místo na trase po Zaniklých a ohrožených kostelech.

Po zmařené první variantě umístění instalace jsem se v úvodní fázi projektu dál věnovala vytipováváním ‘hluchých’ míst mezi kostely. Na trase byly

²³ Příloha 1

²⁴ CÍLEK, Václav. *Posvátná krajina: eseje o místech, silách a dracích*. Praha: Malvern, 2014. ISBN 978-80-87580-72-1.

²⁵ Příloha 2

takovéto dvě větší mezery hned dvě. První hluché místo na trase mezi kostely se nachází u Horšovského Týna mezi Horou sv. Václava, Všekary a Srbicí. Druhé hluché místo je mezi instalacemi v Srbici a Novém Čestíně.

Jako místo první land artové instalace mezi kostely jsem si zvolila oblast Horšovského Týna. Zaujalo mne, že v Horšovském Týnu kostel Svaté Anny, Hladomorna a rozhledna na Šibeničním vrchu tvoří vzdušnou čarou rovnoramenný trojúhelník. Inspirována barokní kompozicí krajiny jsem si vybrala pro svou instalaci místo, které doplní výše zmíněné lokality a vytvoří se tak na mapě pomyslný kříž.²⁶ Jednalo se o lesík mezi poli, který byl vzdálen přibližně půl kilometru od silnice. Lesík byl ve zvlněném terénu tvořen převážně mladými lískami a vytipované místo bylo v proláclině, která svým půdorysem opisovala kruh.

Spolu s tímto místem jsem si na mapě vytipovala i několik náhradních variant. V průběhu další návštěvy Horšovského Týna jsem celý den chodila po krajině a hledala v předem určených lokalitách vhodný prostor - posvátnou krajinu. Shodou okolností mě nejvíce oslovil právě vytipovaný lesík.

Přírodní val symbolického kruhového tvaru se zdál jako ideální.²⁷

Naneštěstí první problémy nečekaně vyvstaly ihned při jednání s majitelem pozemku, kterým je město Horšovský Týn. Přestože se vizualizace land artové instalace líbila, o to méně už byli zastupitelé města nakloněni vybrané lokalitě. Jako jejich největší protiargument posloužila těžká dostupnost místa a tím pádem i minimální návštěvnost. Bohužel jsem jim musela dát za pravdu. K místu nevedla žádná cesta a od té nejbližší bylo vzdálené dobrých 300 metrů přes pole a les. Náhodný kolemjdoucí by se k instalaci jen těžko dostal.

Jako kompromis jsme po dlouhých diskuzích a mnoha variantách vybrali finální lokalitu u Šibeničního vrchu. Instalace bude stát na pahorku z hlíny pár set metrů od rozhledny a ... místní skládky. Instalace tak nabývá neplánovanou přidanou hodnotu, kdy se divákovi v jednom výseku panoramatu objeví kromě výhledu do krásné klasicky zvlněné české krajiny i pohled na skládku, která přestože je na poměry upravená a pečlivě roztříděná, představuje nepěkný odraz naší společnosti.²⁸ Zároveň se jedná o nejstarší a ve své podstatě velmi primitivní

²⁶ Příloha 3

²⁷ Příloha 4

²⁸ Příloha 5

způsob likvidace odpadů, během kterého dochází pouze k uložení odpadu (resp. strojovému mechanickému zmenšení velikosti skládky). Odpad je následně překryt vrstvou hlušiny a dostává tak znovu krajinnou estetickou funkci.

Hlavními výhodami této lokality je, že instalace bude vidět z dálky a bude oproti první volbě místa snadno přístupná veřejnosti. Lidé sem navíc jezdí často i za návštěvou rozhledny, která stojí nedaleko a vedle které paradoxně v minulosti stála kaple zasvěcená Panně Marii Lurdské. Z rozhledny v současné době můžeme vidět pouze náznaky jejích základů.

5.1.3. Hledání materiálu na land artovou instalaci

Instalace je tvořena z 12 modifikovaných křížů, každý o výšce 3,5 metru a průměru 1 metr, přičemž každý kříž je tvořen z 12 kulatin v hlavní ose, každá o průměru 6 centimetrů. Průměr celého kruhu, který kříže vytvoří je 7,5 metru.

Dosud nejtěžší z celého procesu bylo nalezení firmy, která by byla schopná a ochotná kulatinu o takovém průměru a délce vyrobit. Zejména požadovaný 6-ti centimetrový průměr kulatin při délce 4 metry (0,5 metru se ukotví v zemi) se jevil jako největší problém. Dokonce to chvíli vypadalo, že si budu muset objednat pouze 1, 2 a 3 metrové kulatiny a následně je spojit dohromady, abych tak dostala požadovanou 4 metrovou délku. Po dlouhém pátrání jsem nakonec našla firmu, která byla schopná kulatiny v požadovaném rozměru a množství vyrobit. Za malý příplatek kulatiny navíc ošetřili tlakovou impregnací a delší z nich seřízli na jednom konci do špičky.

Kulatiny jsou ze smrkového dřeva. Od původního záměru - vyrobit kulatiny z modřínu jsem upustila zejména z finančních, ale také z praktických důvodů - je téměř nemožné je v požadovaných rozměrech sehnat. Smrkové dřevo je sice méně odolné a rychleji hnije (zejména pokud ho zasadíte přímo do země jako jsem to udělala já) nicméně kopec hlíny na kterém je instalace postavená je určený v průběhu dalších 5 až 30 let k zasypání nedaleké skládky a tak jsem dopředu počítala s tím, že zde 'dřevěný Stonehenge' nebude navěky.

Spojovací materiál jsem povětšinou koupila ve V.J.Rousek a OBI, motorový zemní vrták jsem si zapůjčila v Plzni v N-servisu. Zbytek nářadí jsem měla buď vlastní, popůjčované nebo plně k dispozici právě z nedaleké skládky Lazce-gis spol. s.r.o.

5.1.4. Hledání financí na land artovou instalaci

Jedním z náročnějších úkolů, ale zato velice přínosných co se zkušeností týče, bylo najít dostatek financí k realizaci diplomové práce.

Náklady pouze za dřevěné kulatiny se pohybují kolem 20 tisíc korun. K tomu musíme připočítat dopravu materiálu, spojovací materiál, nářadí a pokud možno i mzdy pro brigádníky.

Ve spolupráci s panem Chocholem z naší fakulty jsem na instalaci u Horšovského Týna požádala Plzeňský kraj o grant v rámci 'Dotačního programu Podpora kultury v Plzeňském kraji pro rok 2016'. Z požadovaných 100 tisíc korun mi bylo uznáno 30 tisíc, což po srovnání s tím, kolik dostali ostatní žadatelé považují za úspěch.

Zkoušela jsem také zažádat o mikrogrant Plzeňského kraje. Bohužel jsem na základě pravidel pro mikrogranty nemohla znovu požádat o finance na land artovou instalaci. Proto jsem zkusila požádat o grant na novodobou poutní cestu. To však nespadlo do koncepce mikrograntu a proto mi žádost nebyla uznána.

Další z mých žádostí směřovala na Hlávkovu nadaci, kde jsem se bohužel po sepsání všech dokumentů a sehnání si doporučení od děkana fakulty dozvěděla, že se přidělují nadační dary pouze za mimoškolní aktivity žadatele.

Na podzim 2016 si podám přihlášku do 3.kola o mimořádné stipendium TALENT, které je udělované Západočeskou univerzitou.

5.2. Proces tvorby

Samotná instalace probíhala v rozmezí 5 dní, během kterých jsem za pomoci mých přátel postavila kruh 12 modifikovaných křížů o výšce 3,5 metru od země. Níže je popsán proces práce den po dni. Jsem přesvědčená, že s dostatečným množstvím lidí a nářadím by bylo možné instalaci postavit i za jediný den.

Čtvrtek 23.6. Dovoz a složení kulatin do Horšovského Týna firmou Colloredo Mansfeld.

Počet brigádníků: 0

Pátek 24.6. Druhá (ruční) impregnace zašpičatělých konců kulatin, které se usadí 0,5 metru do země. Příprava místa instalace - sekání trávy, řezání stromků.

Počet brigádníků: 2

Sobota 25.6. Vyměření půdorysu instalace pomocí provázku a papírového půdorysu nohy, vyvrtání do země 144 děr hlubokých přibližně 0,5 metru. Přenos a převoz kulatin z místa složení na místo instalace. Zasazení do země 72 4-metrových kulatin a vytvoření tak prvních 6 nohou instalace. Zasazení prostředních 3 kulatin do zbylých nohou instalace.²⁹

Počet brigádníků: 5

Neděle 26.6. Kontrola stavu po vydatném nočním dešti. Upevnění nohou, udusání zeminy kolem zapuštěných kulatin, zpevnění vršku nohou motacím drátkem a vytvoření podpěr mezi jednotlivými kulatinami v noze. Zasazení zbylých 4-metrových kulatin do země. Vytvoření 8 ramen křížů.³⁰

Počet brigádníků: 5

Pondělí 27.6. Vrácení motorového vrtáku. Vytvoření a upevnění 8 ramen křížů.

Počet brigádníků: 1

Úterý 28.6. Vytvoření a upevnění posledních 8 ramen křížů.

Počet brigádníků: 2

Středa 29.6. Upevnění ramen, likvidace okolních náletových stromků.

Počet brigádníků: 1

Čtvrtek 30.6. Likvidace okolních náletových stromků.

Počet brigádníků: 0

²⁹ Příloha 6

³⁰ Příloha 7

Přestože je kopeček, na kterém je instalace umístěna, tvořen převážně jílem a za celou dobu jsme narazili v zemi pouze na 2 kameny, vyvrtání 144 děr o hloubce 0,5 metrů bylo i za pomoci motorového zemního vrtáku z celé instalace fyzicky nejnáročnější.

Asi nejobtížnější bylo vymyslet, jakým způsobem poskládat za sebou krátké 2,5 metrové kulatiny, které tvoří ramena křížů, tak aby vše sedělo dohromady a každá z kulatin v rameni se dotýkala některé z kulatin v noze. Nejprve se k nohám jednotlivá ramena upevňovala na přeskáčku (tj. vnější zleva, vnitřní zleva, prostřední zleva, vnější zprava, vnitřní zprava, prostřední zprava), později jsme ale přešli na efektivnější systém upevňování ramen postupně, jak jdou za sebou (tj. vnější zleva, vnější zprava, prostřední zleva, prostřední zprava, vnitřní zleva, vnitřní zprava). Ramena se na místě jednotlivě změřila, odřízly se přebytečné centimetry, a teprve poté se upevnila k nohám křížů. Dlouhé hřebíky a vruty se používaly na vrchní spoj, na dolní pouze vruty.

5.3. Technologická specifika

Dřevo jsem koupila u firmy Colloredo Mansfeld, respektive MECODREV s.r.o., která sídlí v Holoubkově. Colloredo Mansfeld bylo až moji druhou volbou, jelikož jsem se nejprve marně pokoušela oslovit firmu Jack's Wood, která sídlí blíže Horšovskému Týnu. Bohužel s nimi byla naprosto tragická komunikace a těsně před plánovaným termínem objednání se jim rozbil přístroj na obrábění dřeva, takže jsem začala hledat jinde.

Colloredo Mansfeld byli jako jedni z mála schopní vyrobit smrkové kulatiny, které jsem potřebovala. 4 metry na délku s průměrem jen 6 centimetrů. Na instalaci jsem potřebovala 144 kusů dlouhých 4 metrových kulatin a 72 kusů kratších 2,5 metrových kulatin. I s rezervou jsem si objednala 150 kusů 4-metrových a 75 kusů 2,5-metrových kulatin. Výroba požadovaného množství trvala přibližně měsíc včetně tlakové impregnace a zašpičatění konců dlouhých kulatin. Za poplatek mi dřevo dovezli a složili až do Horšovského Týna.

Použité nářadí:

motorový zemní vrták Ø 10 centimetrů; ruční zemní vrták Ø 8 centimetrů; elektrická vrtačka; 2x aku vrtačka; kladivo, štípačky; kombinované kleště; palice

Použitý materiál:

144 kusů smrkových kulatin (Ø 6centimetrů, délka 4 metry); 72 kusů smrkových kulatin (Ø 6 centimetrů, délka 2,5 metru); vázací drát, vruty (délka 10 centimetrů); hřebíky (délka 12 centimetrů)

5.4. Popis díla

Jak jsem již zmínila, instalace v opuštěných kostelech jsou na Novodobé poutní cestě rozmístěny nerovnoměrně, v návaznosti na to, jak se komu který kostel líbil a kdo ho vlastnil. Proto jsem se rozhodla, že v místech, kde se dlouho nic nevyskytuje, vytvořím land artové instalace, jejichž společným jmenovatelem bude kruh – jako symbol Boha, nekonečna. V rámci své diplomové práce jsem jako první vytvořila instalaci u Horšovského Týna a v dalších realizacích budu pokračovat v průběhu příštích let.

Instalace je tvořena z 12 modifikovaných křížů, každý o výšce 3,5 metru a průměru 1 metr, přičemž každý kříž bude tvořen z 12 kulatin v hlavní ose. Průměr kruhu, který kříže vytváří je přibližně 7,5 metrů³¹. Kříže vytvářejí kruh. Kruh, podobně jako koule, je symbolem vesmíru. Uzavřenosti, věčnosti bez začátku a konce. Symbolizuje nebe a splývá s vědomím plynoucího, ale současně stojícího času. Člověk sedící v kruhu zobrazuje mikrokosmos v makrokosmu. Číslo dvanáct, které se v mé instalaci opakuje (12 sloupů, každý tvořen z 12 kulatin v hlavní ose) se váže ke kruhu jako geometrickému obrazci. Dvanáctka je symbolem kosmického řádu.

V instalaci můžeme vidět několik symbolů. Resp. opakuje se tu stále jeden a ten samý, ale jeho výkladů je více. Je zde symbol muže vzpínajícího ruce k nebesům. Tento symbol odpovídá také runě ze staršího futharku nazvaná Algiz, jejímž hlavním významem je ochrana a obrana a jedná se o symbol veskrze pozitivní. Naopak obrácené pozice tohoto symbolu věští utrpení a nesnáze. Pokud se více symbolů Algiz spojí dohromady (jako tomu je v mojí instalaci), vytvoří Mannaz - symbol člověka, nebo společnosti.³²

5.4.1. Land art

V českém překladu ‚zemní umění‘, nebo anglicky Earth-art či Earthworks, vzniklo na konci 60. let 20. století ve Spojených státech amerických. Umělci se chtěli vymanit z galerií, muzeí a obrátit se od komerčního umění. Inspirovali je prehistorické stavby, zejména megalitické stavby neolitu. Používali materiály, které nebyly do té doby brány v potaz jako umělecké, např. hlínu, sníh, písek.

³¹ Příloha 8, 9 a 10

³² WARNECK, Igor. *Runy: praktická kniha : uvedení do světa run*. Olomouc: Fontána, 2004. ISBN 80-7336-176-0.

S takovými materiály pak pracovali nejjednoduššími postupy – navršili kamení či zeminu a uspořádávali je do jednoduchých tvarů – kruhů, čtverců, spirál, přímek.

Zatímco Američané přírodu surově upravovali a měnili (hloubení jam, příkopů, ...) a často využívaly těžké techniky, v Evropě byl princip opačný. Přírodu neznásilňovali ani násilně neměnili, jen její materiál jinak uspořádávali. Jako příklad nám může sloužit nejznámější evropský land artista Richard Long, který podnikal náročné cesty do nedostupných oblastí, kde posléze vytvářel jednoduché obrazce z nalezeného materiálu (kruh z kamení apod.).

„Po předchozím historickém souhrnu je důležité podotknout, že landart není jen historickou kapitolou ve vývoji moderního umění, ale stále živým a aktuálním způsobem uvažování nad krajinou, jíž jsme všichni součástí – ať se jedná o krajinu přírodní, či civilizační. Práce studentů Jiřího Beránka dokazuje, že kulturní a ekologická „rehabilitace“ krajiny v rámci projevů landartu má stále větší význam pro současnou společnost. Svými projekty však zároveň poukazují na možnost, pořád ještě neztracenou, vzkříšení té lepší stránky člověka ve smyslu nacházení a oživování kořenů. Kořenů historických ovšem, ale v dnešním kontextu také kořenů komunitních, přírodních i duchovních. Po dlouhých desetiletích zapomínání a lhostejnosti tu máme cennou výzvu, aby si lidé naopak vzpomněli a poznali, obrazně i doslova – půdu pod nohama.“³³

³³ *Specific LandArt: Ateliér profesora Jiřího Beránka : Plzeň 2015 - Evropské hlavní město kultury : Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2015. ISBN 978-80-261-0561-9.*

6 PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR

„ Naše země nevzkvétá.“ V krajině krásné a pro vnímavého poutníka neméně vzrušující, než jsou obecně proslulé krajiny Čech a Moravy, jakoby se rozhostil smutek, jakási tíha vypovídající proti nám, současníkům, a proti dění v historicky ne až tak vzdálené minulosti. Ta minulost se jeví násilná a bezohledná, současnost pak se jeví lhostejná a slepá.³⁴

Přínosem doufám bude v budoucnu větší povědomí a vnímání veřejnosti projektu Zaniklé a ohrožené kostely jako celku. Kromě naplánované a uskutečněné cesty se s portálem www.seznam.cz domlouvám na možnostech zveřejnění novodobé poutní cesty jako trasy na www.mapy.cz. Pokud vše půjde hladce, trasa by měla být uveřejněna v turistických mapách, podobně jako je tomu například u poutní cesty do Santiaga de Compostela nebo Skokovské cesty. Kdokoli by si plánoval trasu přes mapy.cz by tak mohl snadno narazit i na novodobou poutní cestu a její body.

Ať už tato jednání dospějí či nedospějí zdárného konce, bude mapa trasy alespoň uveřejněna také na následujících odkazech:

- webových stránkách školy: fdu.zcu.cz/landart
- mých webových stránkách: www.stekot.com

Jako přínos mé land artové instalace bych uvedla návrat ke starým kořenům, navazování na historii našich předků. Vytvoření instalace, která je veřejnosti srozumitelná a pochopitelná a vyhýbá se dnes populárnímu ryze konceptuálnímu provedení.

³⁴ *Specific LandArt: Ateliér profesora Jiřího Beránka : Plzeň 2015 - Evropské hlavní město kultury : Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2015. ISBN 978-80-261-0561-9.*

7 SILNÉ STRÁNKY

Silnou stránkou mojí diplomové práce je to, že navazuje na dlouholetý a velmi unikátní projekt a pomůže jej dotvořit v celek. Téma putování začíná být navíc znovu aktuální a osobní prožití cesty na vlastní kůži považuji za důležitou zkušenost, která přesahuje rozsah diplomové práce.

U land artové instalace vidím především silnou stránku v její jednoduchosti a symetričnosti, které dominuje velkoformátové provedení. Křížový kruh trčící z kopce je velmi dobře viditelný jak z příjezdové cesty, tak i z rozhledny a vybízí tak náhodného diváka k zastavení.

8 SLABÉ STRÁNKY

Slabou stránkou mojí land artové instalace je zasazení kulatin přímo do zeminy. Instalace je tak odsouzena odhadem k životnosti trvajícím ‚pouze‘ 5-10 let. Bohužel toto řešení bylo vzhledem k množství poskytnutých financí nezbytné. Navíc, i sám kopec na kterém je instalace umístěna, má svou životnost. V rozmezí příštích 5-50 let splní svoji funkci a skládka se jím zasype. Přestože bych byla radši, kdyby mi vyšlo nějaké z 2 míst, která jsem měla vytipovaná jako první (kamenný kopec u Domaslavi, nebo lesík mezi poli u Horšovského Týna), chtěla bych zdůraznit, že umístění jako takové – s výhledem na skládku za slabou stránku nepovažuji. Ba právě naopak. Kontrast jemně se vlnící české krajiny, s mnoha barokními prvky a s výhledem na historické město Horšovský Týn a straně druhé téměř brutální pohled na prostor stále aktivní skládky určené k ukládání komunálního odpadu, do kterého je dennodenně navážen nový odpad lidské činnosti zcela jasně i nezaujatého a duchovně nezaloženého člověka donutí k zamyšlení se nad základními životními otázkami.

9 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

A) Knižní a periodická literatura

BALEKA, Jan. *Výtvarné umění: výkladový slovník : (malířství, sochařství, grafika)*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1997, 429 s. ISBN 80-200-0609-5.

MIHOLA, Jiří (ed.) a Veronika ČAPSKÁ. *Na cestě do nebeského Jeruzaléma: poutnictví v českých zemích ve středoevropském kontextu*. Brno: Moravské zemské muzeum, 2010, 234 s. ISBN 978-80-7028-359-2.

HALL, Janet. *Jíst, spát, jít. Jíst, spát, jít: průvodce jedním z nejmagičtějších způsobů cestování - poutnictvím*. Vydání první. Praha: Synergie Publishing SE, 2015, 152 stran. ISBN 978-80-7370-384-4.

JAZAIRIOVÁ, Pavla. *Cestou hvězdy*. V Praze: Radioservis, 2005. ISBN 80-86212-43-2.

ROHRBACH, Carmen. *Svatojakubská cesta: putování po nebeské stezce*. Dolní Dvořiště: P.R.A.A., 2007. Svět očima ženy. ISBN 978-80-254-0719-6.

CÍLEK, Václav. *Posvátná krajina: eseje o místech, silách a dracích*. Praha: Malvern, 2014. ISBN 978-80-87580-72-1.

CÍLEK, Václav. *Krajiny vnitřní a vnější: texty o paměti krajiny, smysluplném bobroví, areálu jablkového štrúdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu*. 2., dopl. vyd. Ilustroval Miloš ŠEJN. Praha: Dokořán, 2005. ISBN 80-7363-042-7.

Specific LandArt: Ateliér profesora Jiřího Beránka : Plzeň 2015 - Evropské hlavní město kultury : Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara Západočeské univerzity v Plzni. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2015. ISBN 978-80-261-0561-9.

KRČMÁŘ, Luděk. *Putování je IN: poutní místa a místa zvláštní zbožnosti plzeňské diecéze*. Plzeň: Biskupství plzeňské, 2012. ISBN 978-80-260-3827-6.

Znaky a symboly. Praha: Knižní klub, 2009. Universum (Knižní klub). ISBN 978-80-242-2492-3.

WARNECK, Igor. *Runy: praktická kniha : uvedení do světa run*. Olomouc: Fontána, 2004. ISBN 80-7336-176-0.

B) Internetové zdroje

NAŠE ŘEČ, listy pro vzdělávání a tříbení jazyka českého. Praha: E. Šolc, ročník 60/1977, [online] Jana Jiříčková: Dálkové pochody a jazyková tvořivost [cit.2015-11-14] Dostupné z:

<http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6007>

ULTREIA občanské sdružení, Svatojakubská pouť - cesta do Santiaga de Compostela a další poutě, [online] (c) Jan Bím, Olga Jankovcová [cit.2015-11-14] Dostupné z:

http://www.ultreia.cz/svatojabuska_cesta/historie/putovani-poutnictvi-a-poutnici/

Via Nova - Evropská poutní cesta, [online] © 2010 RRA Šumava a Karel Víták [cit.2015-11-14] Dostupné z: <http://www.poutnicesta-vianova.cz/>

Skokovská stezka. *Skoky u Žlutic* [online]. Teplá, 2016 [cit. 2016-07-24].

Dostupné z: <http://www.skoky.eu/clanky/skokovska-stezka/>

Skokovská stezka. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2016-07-23]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Skokovsk%C3%A1_stezka

Zaniklé a ohrožené kostely. *Plzeň 2015* [online]. Plzeň, 2013 [cit. 2016-07-24].

Dostupné z: <http://plzen2015.cz/cs/akce/zanikle-a-ohrozene-kostely-0>

Specific Land Art. *Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara* [online]. Plzeň, 2016 [cit. 2016-07-24]. Dostupné z: <https://fdu.zcu.cz/landart/>

O výstavě. *Ex situ* [online]. Praha, 2015 [cit. 2016-07-23]. Dostupné z:

<http://exsitu.wix.com/exsitu#!o-vystave/c24vq>

10 RESUMÉ

My thesis, entitled 'Where Does the Journey Go?', builds on the Endangered Churches project, which became a regional pilot program action line for Land Art Pilsen ECOC 2015. Within this project, we, as students of the studio 'Sculpture and space', created 12 sculptural installations in abandoned churches within the Pilsen region between the years 2012 and 2015.

My intention is to link these installations by way of a new pilgrim's path that leads from the north through the west and ends in the south of the Pilsen Region. The route around the Pilsen region was created in cooperation with the Club of Czech Tourists, LAG Czech West and the Pilsen diocese. The path is mainly intended for hikers and includes other sites of interest that are semantically related to the Endangered churches project.

At the end of May and into June, I walked and cycled over this 364 km long route. It took me 12 days, during which I went through 85 villages and towns, visited 13 installations in churches and met a lot of interesting people who were doing their best in different ways to bring a focus to their surroundings.

In the second part of my thesis, I try to deal with a challenge that has arisen in the newly created pilgrimage route. Installations in the abandoned churches are spread across the Pilsen region unevenly. For this reason, I decided to fill the gaps that appear in several places on the path with a Land Art installation. As part of my thesis, I will create the first of the Land Art installations close to Horšovský Týn. The others will be created in the years to follow.

The installation in Horšovský Týn is made of 12 modified crosses, each with a height of 3.5 meters and a diameter of 1 meter. Each cross is composed of 12 wooden logs in the main axis and 6 wooden logs (3 on each side) for the shoulders. The crosses are joined at the shoulders and form a ring with a diameter of 7.5 meters. They symbolize men with hands raised to the sky and form a 'little' wooden Stonehenge.

11 SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1

Lesík u Domaslavi

Příloha 2

Vizualizace instalace u Domaslavi

Příloha 3

Kříž v krajině

Příloha 4

Vizualizace instalace v lesíku u Horšovského Týna

Příloha 5

Místo realizace

Příloha 6

Vyměřování půdorysu a vrtání děr

Příloha 7

Instalace instalace

Příloha 8

Výsledná instalace u Horšovského Týna I.

Příloha 9

Výsledná instalace u Horšovského Týna II.

Příloha 10

Výsledná instalace u Horšovského Týna III.

Příloha 11

Mapa novodobé poutní trasy

Příloha 12

Přípravy na novodobou poutní cestu

Příloha 13

Na novodobé poutní cestě I.

Příloha 14

Na novodobé poutní cestě II.

Příloha 15

Návrhy symbolů pro novodobou poutní cestu

Příloha 1

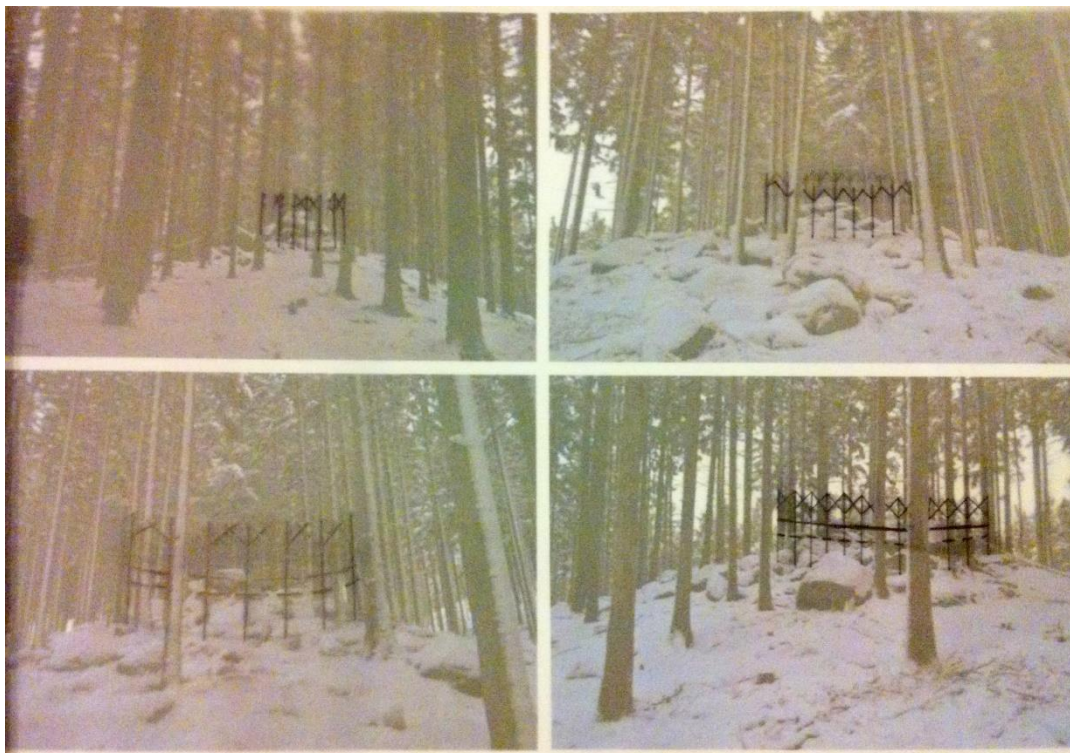
Lesík u Domaslavi³⁵

³⁵ Vlastní fotografie

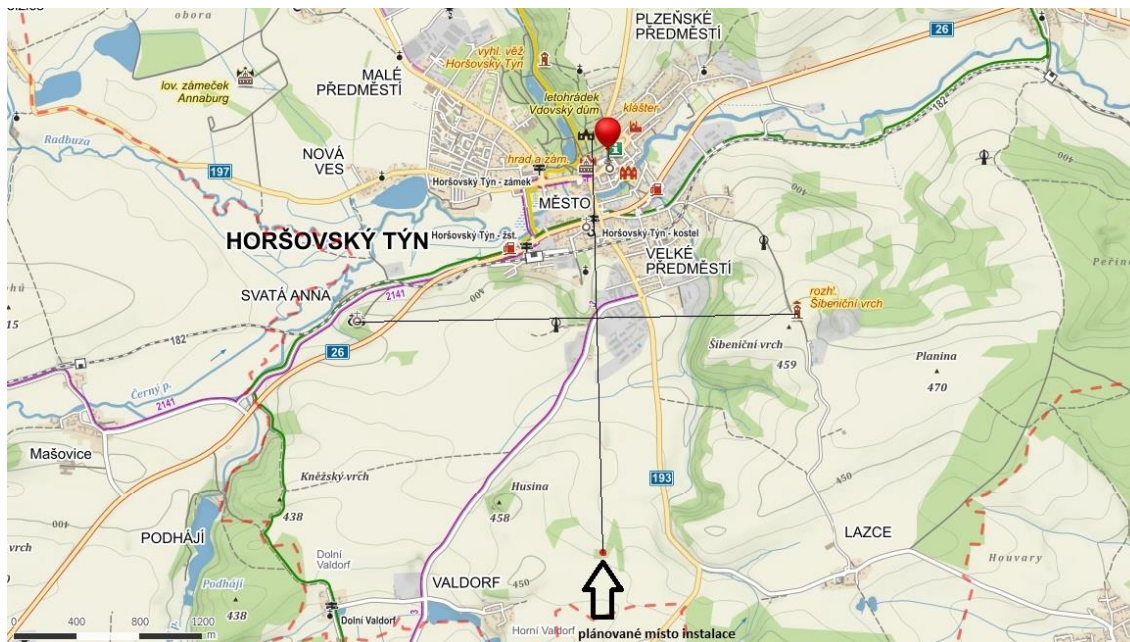
Příloha 2

Vizualizace instalace u Domaslavi³⁶

Příloha 3

Kříž v krajině³⁷

³⁶ Vlastní tvorba

³⁷ Převzato z <https://mapy.cz/turisticka?x=12.9442736&y=49.5202898&z=14&l=0> a upraveno. Propojené body: kostel Svaté Anny, Hladomorna, rozhledna na Šibeničním vrchu a původně plánované místo mojí instalace (na jihu)

Příloha 4

Vizualizace instalace v lesíku u Horšovského Týna³⁸

Příloha 5

Místo realizace³⁹

³⁸ Vlastní tvorba

³⁹ Převzato z <https://mapy.cz/turisticka?x=12.9619118&y=49.5204047&z=17&l=0&base=ophoto>

Příloha 6

Vyměřování půdorysu a vrtání děr⁴⁰

⁴⁰ Vlastní fotografie

Příloha 7

Instalace instalace⁴¹

⁴¹ Vlastní fotografie

Příloha 8

Výsledná instalace u Horšovského Týna I.⁴²

⁴² Autor fotografií Vojtěch Trojan

Příloha 9

Výsledná instalace u Horšovského Týna II.⁴³

⁴³ Autor fotografií Vojtěch Trojan

Příloha 10

Výsledná instalace u Horšovského Týna III.⁴⁴

⁴⁴ Autor fotografií Vojtěch Trojan

Příloha 11

Mapa novodobé poutní trasy⁴⁵

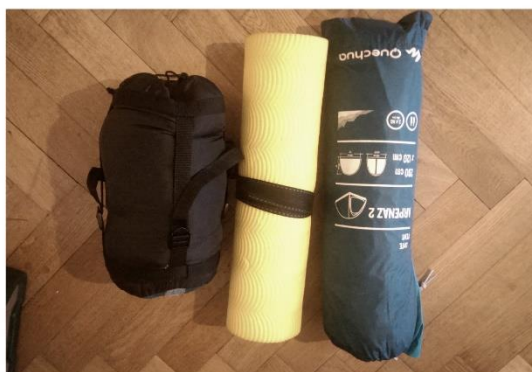
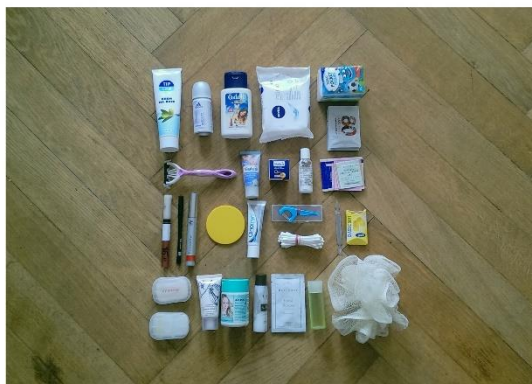
⁴⁵ K dohledání na:

<https://drive.google.com/open?id=1ilbrEuQMbxlBpMR2v7E3xA7NyO8&usp=sharing>

Červené body: instalace v kostech, žlutý bod: instalace u Horšovského Týna, růžové body: další zajímavé lokality

Příloha 12

Přípravy na novodobou poutní cestu⁴⁶

⁴⁶ Vlastní fotografie

Příloha 13

Na novodobé poutní cestě I.⁴⁷

⁴⁷ Vlastní fotografie a fotografie od Vojtěcha Trojana

Příloha 14

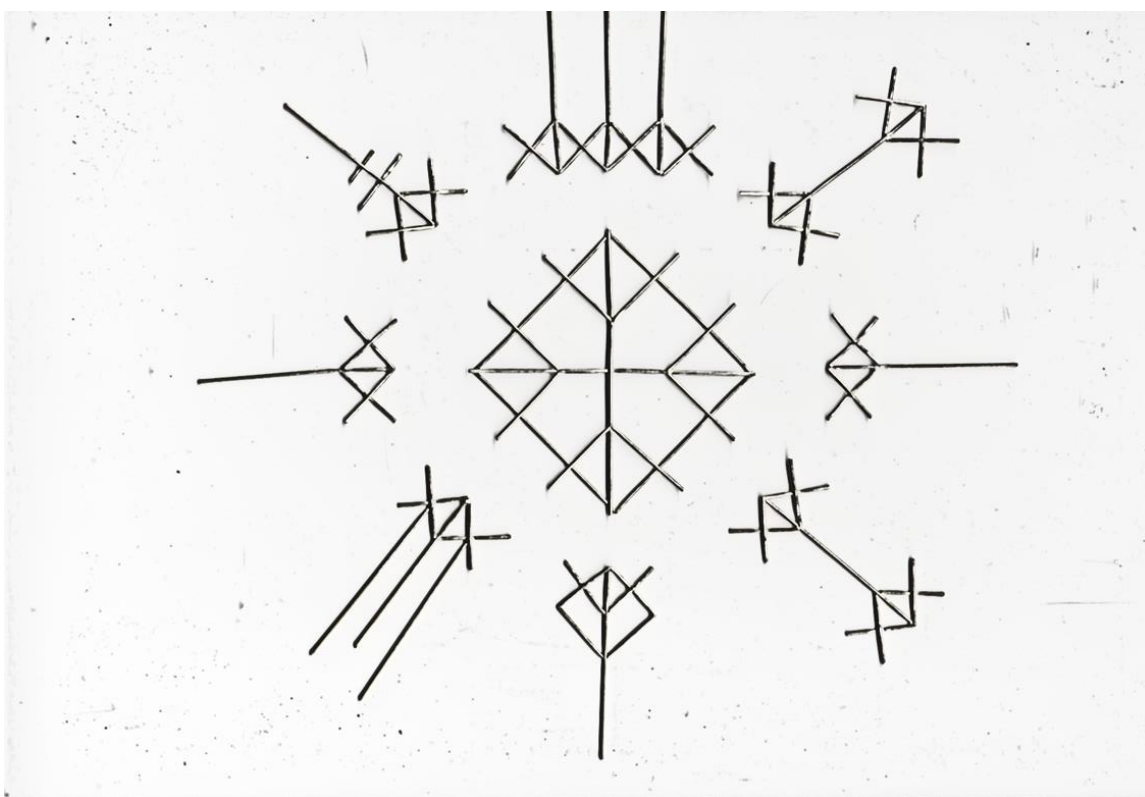
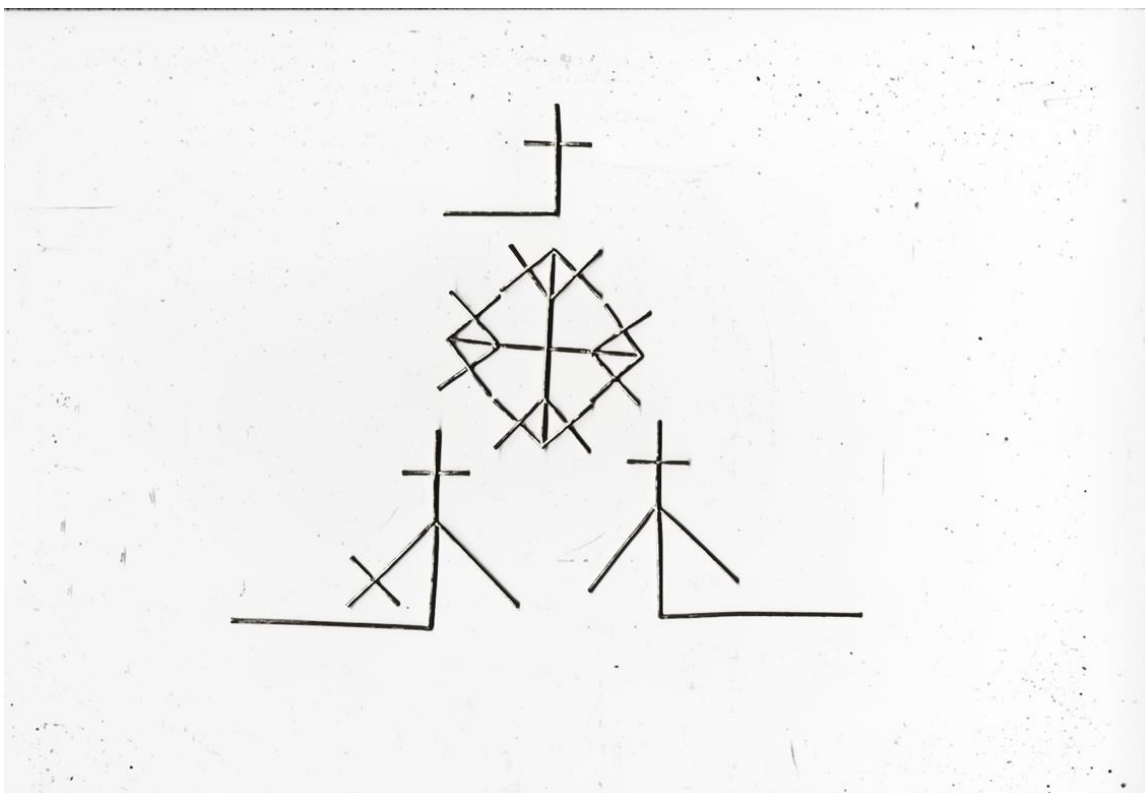
Na novodobé poutní cestě II.⁴⁸

⁴⁸ Vlastní fotografie a fotografie od Zdeňky Kotkové

Příloha 15

Návrhy symbolů pro novodobou poutní cestu⁴⁹

⁴⁹ Vlastní fotografie